

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ»**

ЗАДОЯ ОЛЕКСАНДР АНАТОЛІЙОВИЧ

УДК 338.24:330.322

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ
ЗАОЩАДЖЕНЬ В ІНВЕСТИЦІЇ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Дніпро – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Вищому навчальному закладі «Університет імені Альфреда Нобеля».

Науковий керівник: доктор економічних наук, доцент
Глуха Ганна Яківна,
Вищий навчальний заклад
«Університет імені Альфреда Нобеля» (м. Дніпро),
проректор із забезпечення якості вищої освіти.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук
Манжура Олександр Васильович,
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
(м. Полтава), проректор з науково-педагогічної
роботи;

кандидат економічних наук
Мітал Олена Георгіївна,
Таврійський національний університет імені
В.І. Вернадського Міністерства освіти і науки
України (м. Київ), доцент кафедри обліку та
аудиту.

Захист відбудеться «_17_» _травня_2018 р. о _12_ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.120.01 у Вищому навчальному закладі «Університет імені Альфреда Нобеля» за адресою: 49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18, зал засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися на сайті <http://www.duan.edu.ua> та у бібліотеці Вищого навчального закладу «Університет імені Альфреда Нобеля» за адресою: 49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18.

Автореферат розісланий «_16_» _квітня_2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.А. Паршина

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Наявність грошових коштів, виважене вкладення інвестицій у різні сфери національного господарства є основою розвитку економіки. У цьому сенсі державне регулювання трансформації заощаджень в інвестиції розглядається як пріоритетний напрям макроекономічної політики.

Проблеми заощаджень, як частини наявного доходу, що не використовується на поточне споживання, досліджувалися в різних теоріях, зокрема: утримання (Н. Сеніор), міжчасового споживацького вибору (І. Фішер), «життєвого циклу» (Ф. Модиліані), перманентного доходу (М. Фрідмен) та ін. З іншого боку, не менш важливим є дослідження процесу інвестування. Питання щодо створення належних умов для інвестиційної діяльності розглядали такі вітчизняні та закордонні дослідники, як: Т. Бень, Д. Буркальцева, Л. Гітман, В. Геєць, Г. Глуха, В. Карковська, Б. Кваснюк, І. Лукінов, О. Манжура, О. Моліна, А. Пересада, Я. Петренко та ін.

Значна кількість досліджень науковців присвячена проблемам заощаджувальних процесів. На особливу увагу заслуговують праці І. Алієвої, О. Ватаманюка, В. Глухова, В. Карковської, А. Кудінової, О. Кузіної, О. Мітал, Є. Носової, Є. Нурієвої, Т. Пасажко, Я. Петренко, Л. Погорілої, А. Рамського, В. Фомішиної та ін.

Однак попри велику кількість досліджень у сфері заощаджень та інвестування деякі аспекти недостатньо вивчено. Зокрема дискусійними є положення щодо механізмів заощаджень. Також предметом більш глибокого дослідження залишаються причини виникнення «розривів» у ланцюгах трансформації заощаджень в інвестиції. Найчастіше проблему прискорення економічного розвитку пов'язують зі збільшенням інвестицій, хоча її не можна звести тільки до створення відповідного інвестиційного клімату, різного роду державних заохочень інвестиційної діяльності тощо. У зв'язку з цим необхідно зазначити, що джерелом інвестицій можуть бути заощадження. У разі одностороннього заохочення лише інвестування, країна може зіткнутися з проблемами порушення макроекономічної рівноваги, що, як правило, позначається на темпах економічного зростання. Тому важливим напрямом державної інвестиційної політики має стати система заходів, спрямованих на стимулювання заощаджень та їх трансформацію у реальні інвестиції. Необхідність розробки теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо державного регулювання процесів трансформації заощаджень в інвестиції зумовили вибір теми дисертаційної роботи та її структуру.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до тематики науково-дослідних робіт кафедри міжнародних економічних відносин та економічної теорії Вищого навчального закладу «Університет імені Альфреда Нобеля» «Економіка України у нових геостратегічних реаліях: індивід, держава, суспільство» (номер державної реєстрації 0115U000063). У межах зазначеної теми запропоновано систему заходів державного регулювання трансформації

заощаджень в інвестиції з метою досягнення заданих темпів зростання за умови дотримання макроекономічної рівноваги.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розвиток теоретичних та науково-методичних положень і розробка практичних рекомендацій щодо державного регулювання процесів формування заощаджень та їх трансформації в інвестиції.

Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення таких завдань:

- розкрити економічну сутність поняття «заощадження» та визначити умови досягнення макроекономічної рівноваги;

- узагальнити теоретико-методичні засади дослідження доходного циклу та варіантів трансформації заощаджень в реальні інвестиції;

- оцінити роль фінансових посередників в трансформації заощаджень у реальні інвестиції з метою досягнення макроекономічної рівноваги;

- обґрунтувати причини виникнення «розривів» у ланцюгах трансформації «заощадження–інвестиції» та визначити інструменти державного регулювання їх усунення;

- розвинути науково-теоретичний підхід до обґрунтування мети, обмежень та умов державного регулювання трансформації заощаджень в інвестиції;

- удосконалити методичний апарат прогнозування макроекономічних показників та визначити можливості використання методів державного впливу на заощаджувальні й інвестиційні процеси;

- обґрунтувати науково-методичні засади державного впливу на формування інституційного середовища трансформації заощаджень в інвестиції.

Об'єктом дослідження є процеси державного регулювання трансформації заощаджень в інвестиції.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні положення щодо удосконалення процесів державного регулювання трансформації заощаджень в інвестиції.

Методи дослідження. Теоретичними і методологічними засадами дослідження стали фундаментальні положення економічної теорії, зокрема макроекономіки, а також праці вітчизняних і зарубіжних науковців з питань формування заощаджень та їх трансформації в інвестиції. У ході дослідження використовувалися такі методи: поєднання історичного та логічного – у процесі дослідження генезису тлумачень заощаджень та їх ролі у досягненні макроекономічної рівноваги; граничного аналізу – при обґрунтуванні рівноважного стану власника наявного доходу; кореляційного аналізу – для оцінки впливу середньої норми заощаджень на економічну динаміку; системно-функціонального аналізу – для визначення можливих розривів у ланцюгах «заощадження – інвестиції»; економіко-математичного моделювання – при розробці системи показників для державного регулювання трансформації заощаджень в інвестиції.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні науково-прикладного завдання щодо удосконалення теоретико-методичних положень та

розробки практичних рекомендацій, що стосуються державного регулювання процесів трансформації заощаджень в інвестиції.

Основними результатами, що характеризують наукову новизну, є такі:
удосконалено:

– методичний інструментарій оцінювання ролі фінансових посередників у досягненні макроекономічної рівноваги заощаджень та інвестицій, який, на відміну від інших, включає оцінку інвестиційних перспектив кожного з елементів заощаджень шляхом прямого інвестиційного використання заощаджень їх власниками (прямі капітальні інвестиції) або опосередкованого інвестування через банківські кредити (опосередковані капітальні інвестиції). Це дозволяє обґрунтовувати принципову можливість перетворення частини приросту первинних фінансових активів на значно більші за обсягом реальні інвестиції при посередництві фінансових інституцій, що має забезпечувати компенсацію втрат від вибуття частини заощаджень з процесу їх трансформації в інвестиції та підтримувати макроекономічну рівновагу;

– методичну платформу для виявлення «розривів» у ланцюгах трансформації заощаджень в інвестиції та інструменти державного регулювання з метою їх усунення, серед яких, на відміну від існуючих розробок, використовується маніпулювання показником «мультиплікатор трансформації», що розраховується як відношення суми приросту фінансових активів та готівкових резервів до різниці між приростом фінансових активів і частиною заощаджень, що поповнює кошти, які обслуговують фінансові ринки. Застосування мультиплікатора трансформації дозволяє державі визначати цільовий рівень грошового мультиплікатора для запобігання виникненню загрози надвиробництва та стабілізації макроекономічної динаміки;

– методичний апарат прогнозування макроекономічних показників (таргетованих темпів приросту валового внутрішнього продукту; необхідного обсягу валових інвестицій, що їх забезпечують; валового наявного доходу; збалансованого обсягу заощаджень; обсягу кінцевих споживчих витрат), що, на відміну від інших, містить систему рівнянь, на підставі якої визначено можливості та межі використання фіскальних й монетарних методів державного впливу на трансформацію заощаджень в інвестиції. Це дозволяє обґрунтувати застосування більш ефективних методів на різних етапах, зокрема на етапах формування та розподілу наявного доходу і визначення форми заощаджень – фіскальних методів, а на етапі інвестування – монетарних (зокрема державне регулювання мультиплікатора трансформації);

набули подальшого розвитку:

– понятійний апарат в частині тлумачення економічної сутності заощаджень, яку, на відміну від існуючих підходів, досліджено в контексті обґрунтування процесу прийняття рішення економічним суб'єктом про відмову від поточного споживання частини наявного доходу на основі взаємодії внутрішніх мотивів та зовнішніх стимулів заради досягнення поставленої мети. Це дає підстави для державного регулювання процесів споживання та заощаджень з метою досягнення макроекономічної рівноваги за умови

відповідної зміни співвідношення між граничною корисністю споживання та граничною корисністю заощаджень через взаємодію доходних й недоходних факторів;

– обґрунтування теоретико-методичних засад дослідження доходного циклу, до якого, на відміну від переліку загальноприйнятих стадій формування первинних доходів, їх перерозподілу, поділу та використання, введено стадію трансформації заощаджень в інвестиції. Запропонована схема описує процес перетворення заощаджень на фінансові активи, нефінансові активи та резерви. Це дозволяє довести принципову неможливість перетворення всіх заощаджень у реальні інвестиції та створює теоретичні передумови для формування заходів державного впливу на трансформаційні процеси;

– науково-теоретичний підхід до обґрунтування мети, обмежень та умов державного регулювання трансформації заощаджень в інвестиції. За запропонованим підходом, на відміну від існуючих, мета полягає в досягненні щорічних темпів зростання ВВП на рівні 5-6% за таких обмежень: підтримка макроекономічної рівноваги заощаджень та інвестицій; зростання питомої ваги валових нагромаджень у ВВП до 25%; збільшення обсягів споживання не менше ніж на 2-3% щорічно. Серед умов виділено особливості економічного та інституційного середовища. Це у сукупності дозволяє науково обґрунтовувати державну політику у сфері заощаджувальних та інвестиційних процесів;

– науково-методичні засади визначення напрямів державного впливу на формування інституційного середовища, які відрізняється від існуючих дослідженням запитів окремих груп економічних суб'єктів (суспільства в цілому, домогосподарств, підприємств та держави) до зазначеного середовища трансформації заощаджень в інвестиції. Це дозволило обґрунтувати зміни до господарського законодавства в частині охоплення всіх стадій доходного циклу – від формування доходів до процесів інвестування.

Практичне значення отриманих результатів полягає в удосконаленні науково-методичного забезпечення державного регулювання трансформації заощаджень в інвестиції.

Результати дослідження використано у діяльності Дніпропетровської торгово-промислової палати (довідка про впровадження №1326/01-07 від 22.11.2017 р.). Обґрунтовані у дисертації пропозиції щодо мобілізації заощаджень домогосподарств прийнято до впровадження страховою компанією «Кремійнь» (довідка про впровадження №140/к-1 від 01.12.2017 р.) та комерційним банком «CONCORDBANK» (довідка про впровадження №1430 від 05.12.2017 р.).

Основні теоретичні положення та практичні рекомендації, викладені у дисертації, використовуються у навчально-методичному забезпеченні дисциплін «Мікроекономіка», «Макроекономіка», «Міжнародна інвестиційна діяльність», «Зовнішньоекономічна діяльність підприємств» в Університеті імені Альфреда Нобеля (довідка №1217 від 28.11.2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною роботою, в якій відображено авторський підхід до вирішення питань щодо формування заощаджень та державного регулювання їх трансформації в

інвестиції. Викладені у роботі та наукових публікаціях результати отримані автором особисто, вони відображають основний зміст дослідження. Особистий внесок у праці, виконані у співавторстві, наведено у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дослідження, результати, висновки та пропозиції апробовано на наукових і науково-практичних конференціях, зокрема: XV, XIX – XXIII Міжнародних науково-практичних конференціях студентів і молодих вчених «Євроінтеграційний вибір України та проблеми макроекономіки» (м. Дніпро, 2013 р., 2015–2017 рр.), IV Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток форм та методів сучасного менеджменту, економіки і права в умовах глобалізації» (м. Дніпро, 2016 р.), Першій Міжнародній науково-практичній конференції «Niedoskonałości współczesnego gunku prasy» (м. Жешув, Польща, 2016 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегії та інновації: актуальні управлінські практики» (м. Кривий Ріг, 2016 р.), XXI Міжнародній науково-практичній конференції «Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика» (м. Луцьк, 2016 р.), I Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Стратегічно-інноваційний розвиток суб'єктів економічної системи в умовах глобалізації» (м. Кременчук, 2016 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегічні імперативи розвитку туризму та економіки в умовах глобалізації» (м. Запоріжжя, 2017 р.), XVII Міжнародній науково-практичній конференції «Конкурентоспроможність національної економіки» (м. Київ, 2017 р.), II Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції молодих учених, аспірантів та студентів «Трансформаційні процеси в економіці України: глобальні та регіональні аспекти» (м. Львів, 2017 р.).

Публікації. За результатами наукових досліджень опубліковано 21 наукову працю, з них 5 статей – у наукових фахових виданнях України; 2 статті – у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз; 14 публікацій – в інших виданнях. Загальний обсяг публікацій складає 5,8 др. арк., з яких особисто автору належить 5,31 др. арк.

Структура і обсяг роботи. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 209 сторінок. Основна частина роботи становить 7,03 авт. арк. Матеріали дослідження містять 33 таблиці, 15 рисунків та 5 додатків. Список використаних джерел включає 169 найменувань на 19 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, предмет та об'єкт дослідження, сформульовано завдання, методи дослідження, відображено наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, а також наведено інформацію про апробацію основних положень дисертації.

У першому розділі «**Теоретичні засади дослідження державного регулювання трансформації заощаджень в інвестицій на макроекономічному рівні**» розглянуто понятійний апарат щодо сутності

заощаджень, обґрунтовано співвідношення заощаджень та інвестицій для досягнення макроекономічної рівноваги, запропоновано схему трансформації заощаджень в інвестиції та інструментарії державного регулювання.

На підставі проведеного у дисертації дослідження виділено три групи підходів до розуміння сутності заощадження: кількісні (заощадження є залишком доходу після відшкодування витрат на споживання); мотиваційні (заощадження як відкладене споживання) та інвестиційні (заощадження як неспожитий дохід, виробниче використання якого в майбутньому дає більший результат, ніж поточне споживання).

Узагальнення цих підходів дозволило розвинути понятійний апарат щодо визначення поняття «заощадження» і запропонувати власний підхід в частині обґрунтування процесу прийняття економічним суб'єктом рішення щодо відмови від споживання частини наявного доходу заради заощаджень, який базується на принципах граничного аналізу. Зокрема гранична корисність споживання тлумачиться як приріст загальної корисності власника доходу в результаті використання його додаткової одиниці на цілі споживання. Гранична корисність заощадження визначається як приріст загальної корисності, зумовлений заощадженням додаткової одиниці наявного доходу.

Оскільки наявний дохід є обмеженим у певний момент часу, встановлено, що вірогідним є твердження, що заощадження виникають тоді, коли гранична корисність заощаджень (MUs) є більшою граничної корисності поточного споживання (MUc). Стан рівноваги економічного суб'єкта досягається у тому випадку, коли гранична корисність поточного споживання дорівнює граничній корисності заощаджень. За таким підходом стає можливим вплив на співвідношення доходу на споживання та заощадження через зміну граничних корисностей.

Фактори, які впливають на прийняття рішення щодо заощаджень, поділено на доходні та недоходні. Серед недоходних факторів слід виділити систему мотивів та стимулів. Їх аналіз для різних груп суб'єктів (домогосподарств, підприємств та держави) дозволяє дійти висновку, що мотиви, як внутрішні збудники певних дій залежно від стану зовнішнього середовища, можуть не проявлятися. Стимули ж виступають як фактори пробудження і можуть служити інструментами державного регулювання трансформації заощаджень в інвестиції.

Цей процес в дисертаційній роботі розглядається як система заходів впливу на економічних суб'єктів у питаннях формування заощаджень, визначення напрямів їх використання та перетворення на реальні інвестиції з метою забезпечення макроекономічної рівноваги і таргетованих темпів економічного зростання.

Визначення інструментарію державного регулювання процесів трансформації заощаджень в інвестиції для досягнення динамічної макроекономічної рівноваги потребує конкретизації шляхів переходу заощаджень одних суб'єктів у інвестиції інших.

З цією метою у дисертації обґрунтовано теоретико-методичні засади дослідження доходного циклу. Виділено такі стадії доходного циклу:

1) отримання доходу; 2) перерозподіл доходу; 3) поділ доходу та 4) використання доходу. Відповідно до зазначених стадій відбувається формування первинних доходів, їх перерозподіл та формування наявних доходів, які на наступній стадії поділяються на фонд споживання та заощадження. На останній стадії відбувається трансформація заощаджень в інвестиції.

У дисертації запропоновано схему процесу трансформації заощаджень в інвестиції. Виділено три форми заощаджень: приріст фінансових активів, приріст нефінансових активів та приріст готівкових резервів (рис. 1).

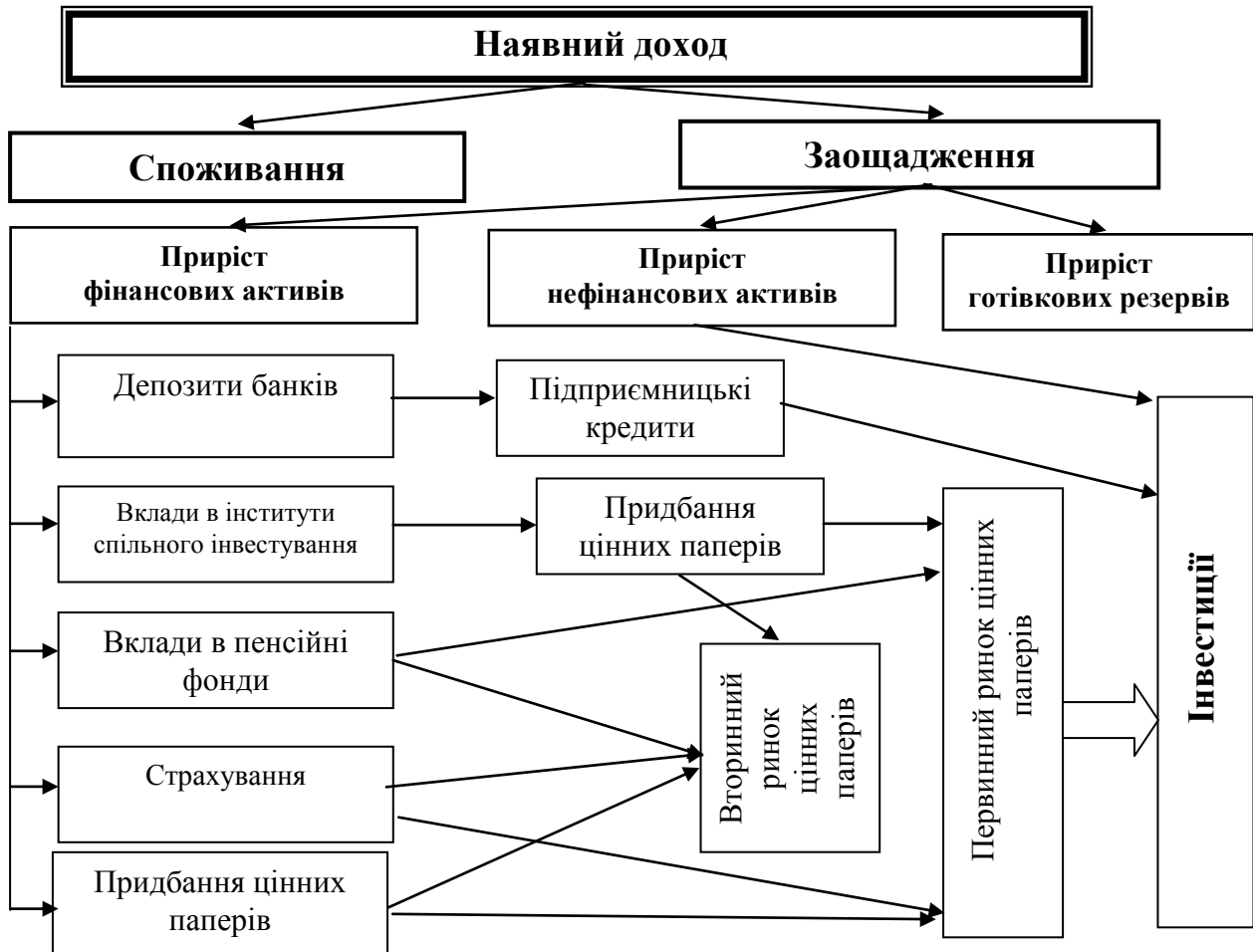

Рис. 1. Процес трансформації заощаджень в інвестиції

Приріст нефінансових активів передбачає безпосереднє перетворення заощаджень у реальні інвестиції без посередницьких структур. Приріст фінансових активів є інвестиціями для економічного суб'єкта, однак не є такими з макроекономічної точки зору. Проходячи значну кількість трансформацій, вони перетворюються на реальні інвестиції. Певна частина фінансових інвестицій (перш за все, інвестиції, здійснені на вторинному ринку цінних паперів) продовжує функціонувати у сфері фінансового ринку, не перетворюючись на реальні інвестиції. Резерви, які відіграють важливу роль «буфера» в періоди економічних потрясінь, також вибувають з процесу трансформації в інвестиції.

У другому розділі «Порівняльний аналіз заощаджувальних та інвестиційних процесів в економіці України» розкрито переваги прямого

інвестування заощаджень їх власниками порівняно з іншими формами використання неспожитого наявного доходу; розглянуто трансформацію заощаджень в інвестиції через фінансових посередників та державне регулювання розривів у ланцюгах «заощадження–інвестиції».

Встановлено, що у випадку зменшення трансакційних витрат, пов'язаних з оплатою послуг посередників, відповідно збільшується частка заощаджень, які стають реальними інвестиціями. Як наслідок, інвестори погоджуються з нижчим мінімальним рівнем доходності інвестицій, що надає можливість реалізовувати менш доходні інвестиційні проекти. Проте безпосереднє реальне інвестування власниками заощаджень є обмеженим (через відносну обмеженість наявного доходу) і не дозволяє реалізовувати інвестиційні проекти, які, власне, й визначають сучасний рівень економічного розвитку країни.

У дисертаційній роботі проведено аналіз прямої інвестиційної діяльності всіх груп власників заощаджень: домогосподарств, підприємств та держави. Виявлено, що домогосподарства є суттєвими інвесторами: їхня частка складає близько 10% загальної суми інвестицій. Особливості сучасного розвитку дозволили встановити, що джерелом інвестиційної діяльності домогосподарств є не поточні заощадження, а заощадження, накопичені у попередні роки. Незважаючи на активізацію інвестування населення у будівництво власного житла, приріст нефінансових активів не спостерігається, оскільки інвестицій достатньо лише для покриття зносу житлових приміщень у результаті амортизації. За результатами здійснених розрахунків можна констатувати, що приріст нефінансових активів населення може бути досягнутий тоді, коли на інвестування буде витрачатися не менше 2% сукупного доходу.

Основним джерелом інвестицій в останні роки в Україні є власні кошти підприємств. Підсумки аналізу свідчать про те, що, з одного боку, обсяг цих інвестицій є обмеженим через збитковість значної частини підприємств, а з іншого – недостатнім для забезпечення розширеного відтворення, оскільки інвестиції підприємств не відшкодовують амортизаційних відрахувань, що призводить до підвищення рівня зносу основних фондів. Частина амортизаційних відрахувань використовується не для відшкодування зносу, а на покриття поточних витрат (через збитковість підприємств). Така ситуація має стати об'єктом державного регулювання.

Частка держави, як прямого інвестора, є незначною. Видатки розвитку, що складають 7-9% загальних видатків Державного бюджету України, використовуються головним чином на покриття потреб розвитку і виконання державою покладених на неї функцій.

Встановлено, що проблеми незбалансованості виникають у результаті використання частини заощаджень на приріст фінансових активів та приріст готівкових резервів, оскільки елемент заощаджень «приріст нефінансових активів» та елемент капітальних інвестицій «прямі капітальні інвестиції» дорівнюють один одному за визначенням.

За результатами дослідження ролі фінансових посередників у досягненні рівноваги заощаджень та інвестицій удосконалено методичний інструментарій

оцінювання рівноваги, до критеріїв якого включено не тільки здатність банків, пенсійних фондів, страхових компаній та інститутів спільного інвестування мобілізувати заощадження, перетворюючи їх на фінансові інвестиції, але й можливості подальшої трансформації цих інвестицій у реальні. Виявлено, що внаслідок особливостей їхньої діяльності більшість фінансових посередників основну масу мобілізованих заощаджень використовують для спекулятивних операцій на фондовому ринку, валютних операцій тощо. Лише незначна частина заощаджень передається реальним інвесторам (опосередковані капітальні інвестиції). Це створює загрозу для макроекономічної рівноваги.

Доведено, що вилучену з процесу трансформації у реальні інвестиції частину заощаджень слід компенсувати іншими джерелами. Зокрема кредити банків через дію грошового мультиплікатора можуть бути значно більшими, ніж первинні вклади у банківську систему. Встановлено, що підтримка рівноваги між заощадженнями та інвестиціями можлива за умови постійного перевищення сум кредитування над сумами, які підлягають поверненню за раніше отриманими кредитами. Однак така «фінансова піраміда» спричиняє періодичні фінансово-економічні кризи, що примусово приводять у відповідність заощадження та інвестиції.

Встановлено, що у ланцюгах трансформації заощаджень в інвестиції виникають розриви. Методичною платформою для їх виявлення та оцінки стало визначення різних трансформаційних можливостей окремих форм заощаджень. Таких можливостей практично не має частина заощаджень, яка поповнює фінансові активи і продовжує функціонувати на вторинному ринку цінних паперів, а також приріст готівкових резервів домогосподарств. У дисертації проведено кількісну оцінку таких коштів, що дозволяє дійти висновку про суттєвий вплив останнього на досягнення рівноваги заощаджень та інвестицій (табл. 1).

Таблиця 1

Складові щорічних заощаджень домогосподарств в Україні

Рік	Загальна сума заощаджень, млрд грн	У тому числі за формами, млрд грн			У відсотках до загальної суми		
		Приріст фінансових активів (ΔA_f)	Приріст нефінансових активів (ΔA_{nf})	Приріст готівкових резервів (ΔR)	(ΔA_f)	(ΔA_{nf})	(ΔR)
2010	148,9	65,2	20,7	63,0	43,8	13,9	42,3
2011	108,0	35,3	19,6	53,1	32,7	18,1	49,2
2012	186,2	67,2	26,1	92,9	36,1	14,0	49,9
2013	203,7	68,3	27,7	107,7	33,5	13,6	52,9
2014	95,5	-9,7	21,4	83,8	-10,2	22,4	87,8
2015	44,1	-19,8	30,3	33,6	-44,9	68,7	76,2

Джерело: дані Державної служби статистики України.

Як показують результати аналізу, поповнення готівкових резервів відбувається і за рахунок поточних доходів, і, головним чином, через вплив фінансових активів. Внаслідок цього у 2014 р. приріст готівкових резервів

становив 87,8% загальної суми заощаджень, що свідчить про практичне їх виведення з господарського обігу.

З метою обґрунтування ефективних засобів державного регулювання трансформації заощаджень в інвестиції уточнено модель макроекономічної рівноваги. Використовуючи основне положення, відповідно до якого $S = I$, та враховуючи різні можливості окремих елементів заощаджень трансформуватися в реальні інвестиції, запропоновано мультиплікатор трансформації:

$$\alpha = \frac{(\Delta A_{nf} + \Delta R)}{(\Delta A_f - F_s)}. \quad (1)$$

Відповідно до визначення $\Delta A_{nf} = I_d$ та $\Delta A_f + \Delta R = I_{ind}$ сформульовано таку систему рівнянь:

$$\begin{cases} S = \Delta A_{nf} + \Delta A_f + \Delta R \\ I = I_d + I_{ind}, \end{cases} \quad (2)$$

де S – заощадження; I – інвестиції; α – мультиплікатор трансформації; ΔA_{nf} – приріст нефінансових активів; ΔA_f – приріст фінансових активів; ΔR – приріст готівкових резервів; I_d – прямі інвестиції власниками заощаджень; I_{ind} – непрямі інвестиції за кошти фінансових посередників; F_s – частина заощаджень, що поповнює кошти, які обслуговують фінансові ринки.

Оскільки частина заощаджень, що поповнює кошти, які обслуговують фінансові ринки (F_s), та приріст готівкових резервів (ΔR) не перетворюються на інвестиції і не стають учасниками процесу трансформації, то рівновагу між заощадженнями та інвестиціями буде забезпечено за умови:

$$\alpha \times F_i = I_{ind}. \quad (3)$$

де F_i – частина заощаджень, що буде використана на фінансування реальних інвестицій.

Розрахунки, проведені на основі запропонованого уточнення, показують, що в останні роки фактичний грошовий мультиплікатор української банківської системи менший за мультиплікатор трансформації, який би забезпечив високі темпи економічного зростання та макроекономічну рівновагу. Це дає підстави для обґрунтування пропозиції щодо розширення кредитування як джерела реальної інвестиційної діяльності.

У третьому розділі «Удосконалення важелів впливу держави на процеси трансформації заощаджень в інвестиції» наведено результати дослідження державної політики регулювання трансформації заощаджень в інвестиції; удосконалено методичний апарат прогнозування макроекономічних показників; обґрунтовано напрями державного впливу на формування інституційного середовища трансформації заощаджень в інвестиції.

Доведено, що для досягнення реального поліпшення економічної ситуації в Україні щорічні темпи зростання валового внутрішнього продукту мають бути не менше 5-6% з поступовим їх збільшенням. Визначення такого рівня зростання базується на загальноприйнятих підходах, за якими встановлено, що двократне перевищення середньосвітових темпів зростання дозволяє Україні

подолати економічне відставання та закріпитися у групі країн із середнім рівнем доходу на душу населення.

Однією з умов забезпечення зазначених темпів економічного зростання є збільшення інвестицій. Встановлення залежності темпів зростання валового внутрішнього продукту та питомої ваги в ньому інвестицій показує, що просте відтворення досягається при частці у 19% (у цьому випадку інвестиції відшкодовують знос основних фондів), а збільшення частки інвестицій на 1% забезпечує 1,23% приросту валового внутрішнього продукту.

Розвинуто науково-методичний підхід до обґрунтування мети, обмежень та умов державного регулювання трансформації заощаджень в інвестиції. Сформульовано мету державної політики регулювання трансформації заощаджень в інвестиції (досягнення щорічних темпів зростання валового внутрішнього продукту України на рівні 5-6%), визначено обмеження (підтримка макроекономічної рівноваги заощаджень та інвестицій; досягнення питомої ваги валових нагромаджень у валовому внутрішньому продукті до 25%; зростання обсягів споживання (у порівняльних вимірах) не менше ніж на 2-3% щорічно) та виділено особливості економічного середовища (значні темпи інфляції; значне перевищення ринкового курсу долара над його паритетом з купівельною спроможністю (більше ніж у 4 рази); висока вартість банківських кредитів; обмежений приплив іноземних інвестицій; значне від'ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу; значні суми накопичених позабанківських резервів домогосподарств; нерозвинена кредитно-фінансова інфраструктура) та інституційного середовища (домінування серед цінностей орієнтації на зовнішні джерела забезпечення добробуту та лише зародження власної відповідальності за його рівень; надзвичайно високий ступінь недовіри до державних структур та фінансових інституцій; недосконалість інституту права, нестабільність господарського законодавства, корупція у правоохоронних органах).

Визначені мета, обмеження та умови державного регулювання трансформації заощаджень в інвестиції дозволили прогнозувати основні макроекономічні показники до 2020 р. (табл. 2). На підставі удосконаленого методичного апарату запропоновано послідовність розрахунку базових макроекономічних показників: (1) визначення обсягу валового внутрішнього продукту шляхом множення досягнутого рівня на задані темпи зростання; (2) розрахунок необхідного обсягу інвестицій (валових нагромаджень), який може забезпечувати таргетовані темпи зростання; (3) розрахунок валового наявного доходу з використанням методу екстраполяції; (4) розрахунок збалансованого обсягу заощаджень; (5) визначення обсягів кінцевих споживчих витрат; (6) розрахунок темпів приросту кінцевих споживчих витрат; (7) перевірка відповідності темпів приросту кінцевих споживчих витрат заданим обмеженням.

Якщо темпи приросту кінцевих споживчих витрат менше заданих обмежень (2-3% у реальному вимірі), слід повертатися на початковий рівень розрахунку та задавати інші параметри для економічного зростання.

Прогнозування основних макроекономічних показників до 2020 р.*

Показник	2016 (факт)	Прогноз			
		2017	2018	2019	2020
ВВП у порівняльних цінах, млрд грн	2372,8	2491,4	2640,9	2799,4	2967,3
Кінцеві споживчі витрати, млрд грн	2015,6	2099,1	2223,9	2368,5	2464,2
Валові нагромадження, млрд грн	491,7	573,0	633,8	671,9	741,8
Питома вага валових нагромаджень у ВВП, %	20,7	23,0	24,0	24,0	25,0
Чистий експорт, млрд грн	-134,6	-180,7	-216,8	-241,0	-238,7
Валове заощадження, млрд грн	439,1	484,5	527,9	556,9	636,7
Питома вага заощаджень у ВВП, %	18,5	19,4	20,0	19,9	21,5
Валовий наявний дохід, млрд грн	2454,6	2583,6	2751,8	2925,4	3100,9

*Джерело: дані Державної служби статистики України, Проекту Постанови про Основні напрями бюджетної політики на 2018–2020 роки.

Умовою досягнення прогнозованих параметрів є цілеспрямована діяльність держави щодо регулювання процесів формування доходів, визначення розмірів та форми заощаджень, а також інвестування у розвиток реального сектора економіки. Визначено можливості та межі використання фіскальних і монетарних методів державного впливу на трансформацію заощаджень в інвестиції. Зокрема обґрунтовано, що на етапах формування та розподілу наявного доходу і визначення форми заощаджень більш ефективними є фіскальні методи, а на етапі інвестування – монетарні.

Встановлено роль державного регулювання у досягненні рівноваги заощаджень та інвестицій за допомогою мультиплікатора трансформації. Необхідно, з одного боку, збільшувати значення мультиплікатора шляхом поліпшення умов кредитування, а з іншого боку – мобілізувати для перетворення на реальні інвестиції хоча б частину тих готівкових резервів, які накопичено у попередні роки.

Набули подальшого розвитку науково-методичні засади визначення напрямів державного впливу на формування відповідного інституційного середовища. Дослідження запитів з боку окремих груп економічних суб'єктів (суспільства в цілому, домогосподарств, підприємств та держави) до інституційного середовища (рис. 2) дозволяє сформувати не тільки бажані напрями його зміни, але й визначити конкретні дії держави для їх реалізації.

Для цього слід науково обґрунтувати регуляторну політику, основу якої становлять правила, що потребують юридичного закріплення.

Визначено необхідність внесення змін до низки законодавчих актів, які можуть вплинути на формування доходів домогосподарств (зарахування часу роботи за кордоном на підставі офіційного працевлаштування до трудового стажу за умови внесення певних платежів до Пенсійного фонду) та інвестиційних коштів підприємств (обов'язкова дооцінка вартості основних фондів через інфляцію, що збільшить амортизаційні відрахування).

Рис. 2. Запити груп економічних суб'єктів до інституційного середовища трансформації заощаджень в інвестиції

У свою чергу, це підвищить надходження заощаджень до фінансових інституцій (гарантування вкладів фізичних осіб до інститутів спільного інвестування та реальний запуск другого й третього етапів пенсійної реформи), а також сприятиме заохоченню інвестиційної діяльності бізнесу (вивільнення від оподаткування лише тієї частини амортизаційних відрахувань, яка реально використовується на інвестиції, а не на споживання).

Удосконалення правових норм має охоплювати всі стадії доходного циклу: від процедури формування доходів до використання їх як інвестицій.

Послідовне систематичне дотримання правил має поступово трансформуватися у звички, які можуть виникати і під впливом внутрішньої мотивації, і за рахунок зовнішнього стимулювання. Ключовим запитом домогосподарств до інституційного середовища є його сприяння становленню таких звичок: формування соціально відповідального споживання; відмова від патерналістського сприйняття держави та особиста відповідальність громадян за власне теперішнє та майбутнє; відмова від надмірних готівкових заощаджень та їх зберігання у фінансових інститутах; самостійне забезпечення себе житлом; відповідальне ставлення до залучення кредитів.

Інститут довіри впливає на вимоги до інституційного середовища всіх груп економічних суб'єктів, зокрема шляхом зусиль держави щодо формування відповідних звичаїв у суспільстві, які є передумовами становлення інституційного середовища, сприятливого для трансформації заощаджень в інвестиції.

Виділено запити держави до інституційного середовища, пов'язані переважно з проблемою недотримання економічними суб'єктами норм законодавства, що нівелює регулюючі дії держави. Оскільки введення більш жорстких санкцій до порушників не знімає гостроти питання, його вирішення може бути забезпечено у межах інституційного середовища шляхом формування звичок, звичаїв та цінностей щодо дотримання норм закону.

Таким чином, ефективне державне регулювання трансформації заощаджень в інвестиції через забезпечення макроекономічної рівноваги для досягнення таргетованих темпів економічного зростання стає можливим лише за умови суспільного консенсусу, що враховує вимоги до інституційного середовища всіх груп економічних суб'єктів.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі вирішено актуальне науково-прикладне завдання з обґрунтування теоретичних та методичних положень й розробки практичних рекомендацій щодо державного регулювання процесів формування заощаджень та їх трансформації в інвестиції, на підставі чого сформульовано такі висновки:

1. Узагальнення напрацювань у сфері заощаджень та їх трансформації в інвестиції дозволило встановити, що наявний доход є обмеженим у кожний окремий момент часу, а отже, заощадження виникають у разі перевищення граничної корисності заощаджень над граничною корисністю поточного споживання. У стані макроекономічної рівноваги система буде перебувати за умови рівності цих показників. Таким чином, заощадження слід розглядати з позиції впливу на прийняття рішення щодо їх трансформації в інвестиції. Фактори, що зумовлюють таке рішення, поділяють на доходні і недоходні (мотиви і стимули). Вони розглядаються як фактори пробудження й інструменти державного впливу на заощаджувальні процеси.

2. На підставі узагальнення теоретико-методичних засад варіантів трансформації заощаджень у реальні інвестиції до доходного циклу додано стадію, на якій цей процес реалізується. Заощадження мають різні форми

залежно від їх використання: приріст нефінансових активів; приріст фінансових активів, резервування заощаджень у готівковій формі поза межами фінансових структур. Встановлено, що значна їх частина може не трансформуватися в реальні інвестиції, оскільки залишається у сфері обслуговування фінансового інвестування або вибуває з обігу (готівкові резерви). Тому виділено важливий напрям: заохочення перетворення менших первинних заощаджень на більші реальні інвестиції для досягнення макроекономічної рівноваги, що потребує обґрунтування спеціального інструментарію.

3. Досліджено роль фінансових посередників (банків, пенсійних фондів, страхових компаній, інститутів спільного інвестування) у забезпеченні рівноваги заощаджень та інвестицій. Виявлено переваги прямого інвестування заощаджень їх власниками порівняно з іншими формами використання неспожитого наявного доходу. Однак через відносно низький рівень наявного доходу обмежується реальне інвестування власниками заощаджень, що стримує реалізацію інвестиційних проєктів, які потребують значних фінансових коштів, й негативно впливає на розвиток національного господарства. Найчастіше приріст фінансових активів власників заощаджень забезпечується через передавання коштів фінансовим посередникам. У процесі дослідження їх ролі у досягненні рівноваги заощаджень та інвестицій удосконалено методичний інструментарій оцінювання рівноваги, до критеріїв якого включено не тільки здатність банків, пенсійних фондів, страхових компаній та інститутів спільного інвестування мобілізувати заощадження, перетворюючи їх на фінансові інвестиції, але й можливості подальшої трансформації цих інвестицій у реальні. Виявлено, що лише незначна частина заощаджень передається реальним інвесторам (опосередковані капітальні інвестиції). Це створює загрозу для макроекономічної рівноваги. Доведено, що усунути цю загрозу можна через надання банками кредитів, які через дію грошового мультиплікатора мають бути суттєво більшими, ніж первинні вклади у банківську систему.

4. Встановлено, що «розриви» у ланцюгах трансформації заощаджень в інвестиції становлять загрозу для макроекономічної рівноваги. Методичною платформою для їх виявлення та оцінки стало визначення різних трансформаційних можливостей окремих форм заощаджень. Зазначені розриви мають бути об'єктом державного регулювання з використанням маніпулювання мультиплікатором трансформації, що показує, який рівень повинен мати фактичний грошовий мультиплікатор для збалансованості національної економіки. Використання державою мультиплікатора трансформації та його регулювання може забезпечувати фактичну рівність реальних інвестицій та заощаджень і з мінімальними втратами відновлювати економічну рівновагу під час економічної кризи.

5. Реалізація запропонованого науково-теоретичного підходу дозволила виявити кількісну залежність між питомою вагою інвестицій у валовому внутрішньому продукті України і темпами його зростання. На підставі цього сформульовано мету державної політики регулювання трансформації заощаджень в інвестиції (досягнення щорічних темпів зростання валового внутрішнього продукту на рівні 5-6%), обґрунтовано обмеження (забезпечення

рівноваги заощаджень та інвестицій; збільшення частки валових накопичень у ВВП до 25%; зростання обсягів споживання на 2-3% щорічно) та виділено умови їх реалізації через особливості економічного й інституційного середовища.

6. Удосконалено методичний апарат прогнозування базових макроекономічних показників. Запропоновано послідовність їх розрахунку. Розроблено прогноз розвитку національної економіки України до 2020 р., в якому закладено збалансоване й рівноважне зростання. Умовою досягнення параметрів, закладених у прогноз, є цілеспрямована діяльність держави щодо регулювання процесів формування доходів, визначення розмірів і форм заощаджень та інвестування у розвиток реального сектора економіки. Встановлено, що на етапах формування та розподілу наявного доходу і визначення форми заощаджень більш ефективними є фіскальні методи, а на етапі інвестування – монетарні.

7. Визначено напрями державного впливу на формування інституційного середовища. Запропоновано внесення змін до ряду законодавчих актів, якими регламентується формування доходів домогосподарств та інвестиційних коштів підприємств. У результаті їх запровадження буде забезпечено збільшення надходжень заощаджень до фінансових інституцій та заохочення інвестиційної діяльності бізнесових структур. Дослідження запитів окремих груп економічних суб'єктів (суспільства в цілому, домогосподарств, підприємств та держави) до інституційного середовища дозволило виявити бажані напрями його зміни й визначити дії держави щодо їх реалізації. Виділено формування відповідних цінностей, здатних забезпечити перехід до соціально орієнтованого споживання та соціально відповідальних споживацьких стандартів.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Задоя О.А. Рівновага заощаджень та інвестицій у відкритій економіці / О.А. Задоя // Європейський вектор економічного розвитку. – 2015. – № 2 (19). – С. 76–84.
2. Задоя О.А. Споживання та заощадження домогосподарств: доходні та недоходні фактори / О.А. Задоя // Академічний огляд. – 2016. – № 1 (44). – С. 13–21.
3. Задоя О.А. Доходний цикл та варіанти трансформації заощаджень в інвестиції / О.А. Задоя // Економічний нобелівський вісник. – 2016. – № 1 (9). – С. 114–124.
4. Задоя О.А. Пряме інвестиційне використання заощаджень їх власниками: переваги та недоліки / О.А. Задоя // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. – 2016. – № 2 (7). – С. 89–93.

5. Задоя О.А. Функціональна структура заощаджень домогосподарств / О.А. Задоя // Вісник Львівського торговельно-економічного університету: зб. наук. праць. Економічні науки. – 2017. – Вип. 52. – С. 149–155.

Статті, включені до міжнародних наукометричних баз

6. Zadoia O.A. Transformation of savings into investments: role of financial intermediaries / O.A. Zadoia // Науковий вісник НГУ. – 2017. – № 2 (158). – С. 165–170¹.

7. Задоя О.А. Цільові установки реалізації державної політики регулювання трансформації заощаджень в інвестиції / О.А. Задоя // Академічний огляд. – 2017. – №1 (46). – С. 5–13².

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

8. Задоя О.А. Мотиви та стимули заощаджень: мікроекономічний підхід / А.О. Задоя, О.А. Задоя // Науковий вісник Дипломатичної академії України. Зовнішня політика і дипломатія: традиції, тренди, досвід. Серія «Економічні науки». – 2016. – Вип. 23, ч. III. – С. 177–182. *Особистий внесок автора полягає у виділенні факторів пробудження, які викликають дію певних мотивів заощаджень та введення в науковий обіг понять «гранична корисність споживання» та «гранична корисність заощаджень».*

9. Задоя О.А. Проблеми та перспективи розвитку страхового бізнесу в Україні / О.А. Задоя // Євроінтеграційний вибір України та проблеми макроекономіки: матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених і студентів, 12 грудня 2013 р. – Дніпропетровськ: Університет імені Альфреда Нобеля, 2013. – С. 37–39.

10. Задоя О.А. Трансформація заощаджень в інвестиції: розриви та шляхи їх подолання / О.А. Задоя // Євроінтеграційний вибір України та проблеми макроекономіки: матеріали XIX Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених, 16 грудня 2015 р. – Дніпропетровськ: Університет імені Альфреда Нобеля, 2015. – С. 62–63.

11. Задоя О.А. Співвідношення заощаджень та інвестицій і економічна циклічність / О.А. Задоя // Євроінтеграційний вибір України та проблеми макроекономіки: матеріали XX Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених, 23 березня 2016 р. – Дніпропетровськ: Університет імені Альфреда Нобеля, 2016. – С. 30–32.

12. Задоя О.А. Державне регулювання трансформації заощаджень в інвестиції: методологічні засади / О.А. Задоя // Розвиток форм та методів сучасного менеджменту, економіки і права в умовах глобалізації: тези доповідей 4-ї Міжнародної науково-практичної конференції, 5–7 квітня 2016 р. – Дніпропетровськ: Свідлер А.Л., 2016. – Т. 1. – С. 118–121.

13. Задоя О.А. Інститути спільного інвестування в Україні як інструмент трансформації заощаджень у інвестиції / О.А. Задоя // Стратегії та інновації:

¹Міжнародні наукометричні бази: Scopus, Index Copernicus.

²Міжнародні наукометричні бази: Ulrich's Periodicals Directory, Index Copernicus.

актуальні управлінські практики: матеріали I науково-практичної конференції, 21 квітня 2016 р. – Кривий Ріг: Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, 2016. – С. 278–280.

14. Задоя О.А. Роль пенсійного страхування у трансформації заощаджень домогосподарств у інвестиції / О.А. Задоя // Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика: матеріали XXI Міжнародної науково-практичної конференції, 25–26 травня 2016 р. – Луцьк: Вежа-Друк, 2016. – С. 111–113.

15. Задоя О.А. Роль фінансових посередників у трансформації заощаджень в інвестиції / О.А. Задоя // Стратегічно-інноваційний розвиток суб'єктів економічної системи в умовах глобалізації: матеріали I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 16–18 листопада 2016 р. – Кременчук: Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, 2016. – С. 123–125.

16. Задоя О.А. Пряме інвестиційне використання заощаджень їх власниками: переваги та недоліки / О.А. Задоя // Євроінтеграційний вибір України та проблеми макроекономіки: матеріали XXI Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених, 14 грудня 2016 р. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2016. – С. 78–80.

17. Задоя О.А. Вплив держави на інституційні чинники трансформації заощаджень в інвестиції / О.А. Задоя // Євроінтеграційний вибір України та проблеми макроекономіки: матеріали XXII Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених, 22 березня 2017 р. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2017. – С. 35–37.

18. Задоя О.А. Фіскальні та монетарні інструменти державного регулювання трансформації заощаджень в інвестиції / О.А. Задоя // Стратегічні імперативи розвитку туризму та економіки в умовах глобалізації: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 30–31 березня 2017 р. – Запоріжжя: Запорізький національний технічний університет, 2017. – Т. 2. – С. 195–197.

19. Задоя А.О. Засади державного регулювання балансування заощаджень та інвестицій / А.О. Задоя, О.А. Задоя // Конкурентоспроможність національної економіки: матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції, 5–6 жовтня 2017 р. – Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2017. – С. 269–273. *Особистий внесок автора полягає у розрахунках залежності між питомою вагою інвестицій у ВВП і темпами його зростання, що дозволило обґрунтувати кількісні орієнтири для державного регулювання трансформації заощаджень в інвестиції.*

20. Задоя О. Формування інституційного середовища трансформації заощаджень в інвестиції / О. Задоя, Г. Глуха // Трансформаційні процеси в економіці України: глобальні та регіональні аспекти: матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції молодих учених, аспірантів та студентів, 24 листопада 2017 р. – Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», Інститут економіки і менеджменту НУ «Львівська політехніка», Науково-навчальний комплекс «Економосвіта»,

2017. – С. 52–55. *Особистий внесок автора полягає у визначенні шляхів формування інститутів звички, цінностей та довіри, що становлять середовище трансформації заощаджень в інвестиції.*

21. Задоя О.А. Вплив держави на формування наявного доходу / О.А. Задоя // Євроінтеграційний вибір України та проблеми макроекономіки: матеріали XXIII Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених, 13 грудня 2017 р. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2017. – С. 70–72.

АНОТАЦІЯ

Задоя О.А. Державне регулювання трансформації заощаджень в інвестиції. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Вищий навчальний заклад «Університет імені Альфреда Нобеля», Дніпро, 2018.

У дисертації наведено результати дослідження теоретичних та науково-методичних положень, а також розробки практичних рекомендацій щодо державного регулювання процесів формування заощаджень та їх трансформації в інвестиції.

Розкрито сутність «заощаджень» у контексті прийняття рішення економічним суб'єктом про відмову від поточного споживання частини наявного доходу, що уможлиблює державне регулювання процесів споживання та заощаджень для досягнення макроекономічної рівноваги.

Розвинуто теоретико-методичні засади дослідження доходного циклу, до якого введено стадію трансформації заощаджень в інвестиції.

Удосконалено методичний інструментарій оцінювання ролі фінансових посередників у досягненні макроекономічної рівноваги заощаджень та інвестицій шляхом оцінки інвестиційних перспектив кожного з елементів заощаджень.

Запропоновано методичну платформу для виявлення «розривів» у ланцюгах трансформації заощаджень в інвестиції та інструменти державного регулювання з метою їх усунення, серед яких використано маніпулювання показником «мультиплікатор трансформації».

Набув подальшого розвитку науково-теоретичний підхід до обґрунтування мети, обмежень та умов державного регулювання трансформації заощаджень в інвестиції.

Удосконалено методичний апарат прогнозування макроекономічних показників, що містить систему рівнянь, за допомогою якої визначено можливості та межі використання фіскальних й монетарних методів державного впливу на трансформацію заощаджень в інвестиції.

Розвинуто науково-методичні засади визначення напрямів державного впливу на формування інституційного середовища.

Ключові слова: заощадження, інвестиції, трансформація, державне регулювання, доходний цикл, фінансові посередники, інституційне середовище.

АННОТАЦІЯ

Задоя А.А. Государственное регулирование трансформации сбережений в инвестиции. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Высшее учебное заведение «Университет имени Альфреда Нобеля», Днепро, 2018.

В диссертационной работе разработаны теоретические и научно-методические положения, а также практические рекомендации по государственному регулированию процессов формирования сбережений и их трансформации в инвестиции.

Доказано, что, поскольку располагаемый доход ограничен в каждый данный момент времени, то верным будет утверждение, что сбережения возникают тогда, когда предельная полезность сбережений оказывается больше предельной полезности текущего потребления, а в состоянии равновесия экономический субъект оказывается в том случае, если предельная полезность текущего потребления уравнивается с предельной полезностью сбережений.

На последней стадии доходного цикла сбережения могут принимать различные формы в зависимости от их использования: прирост нефинансовых активов; прирост финансовых активов или резервирование сбережений в наличной форме за пределами финансовых структур. Доказано, что в цепи трансформаций сбережений в инвестиции возникают разрывы. Изъятую часть сбережений, которая выбывает из процесса трансформации в инвестиции, следует компенсировать за счет других источников. К ним относятся банковские кредиты, которые из-за действия денежного мультипликатора могут быть большими, чем первичные вклады в банковскую систему.

Предложено уточнение модели макроэкономического равновесия путем введения в научный оборот показателя «мультипликатор трансформации», который рассчитывается как отношение суммы прироста финансовых активов и наличных резервов к разнице между приростом финансовых активов и приростом средств, обслуживающих вторичный рынок ценных бумаг. По своей сути, он показывает, каким должен быть фактический уровень денежного мультипликатора для обеспечения равновесия сбережений и инвестиций.

Определены цели, ограничения и условия государственного регулирования трансформации сбережений в инвестиции, что позволило разработать прогноз развития экономики Украины до 2020 г., который обеспечивает не только сбалансированный, но и равновесный рост. Основой разработки прогноза стала предложенная последовательность расчета базовых макроэкономических показателей.

Условием достижения параметров, заложенных в прогноз, является целенаправленная деятельность государства по регулированию процессов

формирования доходов, определения размеров и форм сбережения, а также инвестирования. При этом определены возможности и пределы использования фискальных и монетарных методов государственного воздействия на трансформацию сбережений в инвестиции. Не менее важным для успешного государственного регулирования трансформации сбережений в инвестиции является создание соответствующей институциональной среды.

Ключевые слова: сбережения, инвестиции, трансформация, государственное регулирование, доходный цикл, финансовые посредники, институциональная среда.

SUMMARY

Zadoia O.A. State regulation of the saving transformation into investments. – Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of economic sciences in specialty 08.00.03 – Economics and Management of National Economy. – Higher educational institution «Alfred Nobel University», Dnipro, 2018.

The findings of the research into the theoretical, scientific and methodical provisions, as well as practical recommendations concerning the state regulation of the processes of savings formation and their transformation into investment are developed in the thesis.

The essence of «savings» in the context of the decision made by the economic entity about the refusal of the current consumption of part of the available income is disclosed. It enables the state regulation of consumption and savings processes with the view of achieving the macroeconomic equilibrium.

The theoretical and methodological principles of the income cycle study have been developed. The stage of transformation of savings into investment has been included in this cycle.

The methodical tools for assessing the role of financial intermediaries in achieving the macroeconomic equilibrium of savings and investment by assessing the investment prospects for each of the elements of savings are improved.

The methodical platform for finding «gaps» in the chains of transformation of savings into investment and the instruments of state regulation aimed at their elimination have been suggested, among which the manipulation of the «multiplier transformation» indicator has been used.

The scientific and theoretical approach to the substantiation of the purpose, constraints and conditions of state regulation of transformation of savings into investment has been further developed.

The methodical mechanism for forecasting macroeconomic indicators has been improved, including the system of equations by which the possibilities and restrictions of the use of fiscal and monetary methods of the state influence on transformation of savings into investment are defined.

The scientific and methodological bases for determining the directions of the state influence on the formation of the institutional environment are developed.

Key words: savings, investment, transformation, state regulation, income cycle, financial intermediaries, institutional environment.

Наукове видання

ЗАДОЯ ОЛЕКСАНДР АНАТОЛІЙОВИЧ

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗАОЩАДЖЕНЬ В ІНВЕСТИЦІЇ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Підписано до друку 02.04.2018 р.

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Оперативна поліграфія.

Ум.-др. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,95. Тираж 120 пр. Зам. № О_1334

Віддруковано в ТОВ «Роял Принт»
вул. В. Ларіонова, 145, м. Дніпро, 49052
тел. (056) 794-61-04(05)

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 4765 від 04.09.2014